

GOSPODAR-SKI LIST

Uredništvo in uprava Maribor, Slomškov trg št. 20

IZHAJA VSAKEGA PRVEGA V MESECU
Cena inseratom po dogovoru
CENA: 100 Din letno, inozemstvo 200 Din
V POUK IN ZABAVO

Strašna pošast lakote.

Pošast gladi hodi po Rusiji. Pred njo bežijo ljudje preko meje v Finsko, Estonijo, Litvo in Poljsko, da si vsaj življenje rešijo. Bati se je, da bo ta pošast še hujša in strašnejša, nego je bila v letih 1920-21-23. Že dosedaj je v letošnjem letu ta pošast zahtevala, kakor poročajo poznavalci razmer, nad 1 milijon žrtev. Veliko več pa še jih bo zahtevala.

Vzrok te strašne katastrofe je poleg nesrečnih vremenskih prilik predvsem zgrešena boljševiška poljedelska politika, ki se naslanja na kolektivno (komunistično) gospodarstvo. Do januarja tekočega leta sta več ko dve tretjini vseh poljedelskih obratov prešli v roke 220.000 kolektivnih obratov in 5000 državnih poljedelskih edinic. Samostojen kmet je v Rusiji izginil in z njim je izginil iz ruskega poljedelstva človek. Ostali so stroji in traktorji, ki razpadajo na kolektiviziranih kmetijah, ker se jih nikdo noče posluževati.

Lanska letina je bila v Rusiji veliko slabša, nego je sovjetska vlada pričakovala. In še kar je dozorelo ter bilo požeto, je dostikrat segnilo po poljih, ker ni bilo ljudi, ki bi žetev spravili pod streho. Kjer je za to bila volja, pa ni bilo potrebne živine. Kmetje so namreč, ko jih je sovjetska vlada prisilila, da pristopijo v kolektivno gospodarstvo, poklali živino ter tako prinesli v kolektivno (skupno gospodarstvo) prazne hleve. Tako je od leta 1928 do danes število goveje živine padlo na polovico.

Letošnja žetev še bo slabša nego je bila lanska. Kako prehraniti prebivalstvo ogromne Rusije prihodnjo zimo? Ta skrb zdaj hudo muči sovjetsko vlado. Pri tej skrbi je ne vodi briga za ljudstvo in njegovo blaginjo, marveč bojazen za obstoj sovjetske vlade ter boljševizma vobče. Ako ne bodo industrijski kraji, kjer prebivajo delavci, ki so najmočnejša in edina podpora boljševizma, imeli dovolj kruha, bo ta edina podpora se zlomila in boljševizem se bo zrušil v prah.

Skrb za obstoj boljševizma je torej tisti nagib, iz katerega sovjetske oblasti sedaj delajo mrzlične napore, da dobijo zadostno količino žita za prehrano severne Rusije, mest in zlasti industrijskih krajev. Glavno geslo sovjetske gospodarske politike je sedaj: Naj bo žetev kakršnakoli, žito se mora dobiti v žitorodnih krajih, če ne z dobrim, pa s hudim. Če tudi žitorodni kraji trpijo glad, samo da imajo živeža industrijske pokrajine, ki so vogelni kamen boljševiške države. Država po

svojih organih brezobzirno izterjava »odvišno« žito.

Kako se bo to godilo, je napovedal sovjetski komisar Postišev v svojem govoru, ki ga je imel na seji ukrajinskega komunističnega odbora in ki so ga objavila uradna »Izvestja«. Postišev je rekel med drugim: »Za nas je vprašanje obstoja ali propada, mi ne moremo in ne smemo izbirati. V interesu obstoja komunističnega režima in vsega komunističnega industrijskega načrta smo prisiljeni, da z odprtimi očmi naženemo kmetško prebivalstvo v lakoto. Naši komisarji, ki bodo rekvirirali žito po žitorodnih krajih, morajo biti brezobzirni. Moskovska vlada bo borila kruto borbo z gladujočimi kmeti žitorodnih krajev, če jim bo hotela iztrgati letošnjo jesensko žetev.«

Strašna usoda torej preti kmetom in prebivalcem žitorodnih krajev, zlasti Ukrajine, ki je najbolj žitorodna zemlja v Rusiji. Neomejen gospodar Ukrajine je danes Postišev, ki razpolaga z velikanskim uradnim aparatom, kateri sega do zadnje vasi ter bo zabeležil sleherno zrno, ki dozori po poljih Ukrajincev. Potem bo vse to žito odpeljal drugam, da podpira obstoj boljševiškega režima. Sam pa se bo nato umaknil lakoti, ki bode zavladala po Ukrajini, ko bodo nastopili jesenski meseci.

O strašni usodi Ukrajine spričuje tudi oklic, ki so ga koncem julija izdali v javnost ukrajinski (rusinski) škofje, ki živijo in delujejo v Poljski. V tem pretresljivem oklicu pravijo ti škofje (ki so združeni z Rimom): »Ukrajina se bori s smrtjo. Njeno prebivalstvo umira gladi. Na nepravici, goljufiji, neveri in pokvarjenosti utemeljeni, ljudi moreči sistem državnega kapitalizma je to nekdanje tako bogato deželo spravil na rob propada. Poglavar katoliške Cerkve papež Pij XI. je že pred 3 leti slovesno protestiral zoper vse, kar je v boljševizmu sovražnega Boga, krščanstvu in človeški naravi, ter je svaril pred posledicami teh zločinov.

Danes vidimo nasledke boljševiške vlade, položaj je strašen ter se slabša od dne do dne. Spričo teh zločinov onemni človeška narava in kri zastoji v žilah. Ker sami ne moremo svojim umirajočim bratom gmotno pomagati, se obračamo na vernike naše Cerkve, naj jim z molitvijo, žrtvami in deli krščanske ljubezni izprosijo pomoči iz nebes, ako se na zemlji ne pokaže upanje na pomoč.

Pred vsem svetom protestiramo zoper zatiranje otrok ubogih, slabih ter nedolžnih in obtožujemo zatiralce pred sodnim stolom Vsemogočnega. Kri delavcev, ki so gladni obdelovali črno zemljo Ukrajine, kriči do neba po kazni in glas gladujočih ženjcev se dviga do Boga.

Vsem kristjanom sveta, vsem, ki verujejo v Boga, posebno vsem delavcem in kmetom, in predvsem vsem našim rojakom, sporočamo svojo prošnjo, da se pridružijo temu protestu bolesti ter ga razširijo po vsem svetu. Radio-postaje prosimo, da ga sporočijo po zraku. Morda bo prišel tudi do hiš naših ubogih umirajočih bratov, da v strašnih mukah gladi in pred strašno smrtjo doznajo, da njihovi bratje poznajo njihovo usodo, da z njim trpijo ter Boga prosijo. To jih bo v njihovi bolesti tolažilo in krepilo.«

NOVICE

Gasilskim društvom. V smislu zakona o organizaciji gasilstva v naši državi so gasilske organizacije v pismenem občevaranju med seboj proste poštnih pristojbin. Na vseh pošiljkah je označiti s štampljko: Službeno, poštne prosto. Pisma na zasebne osebe niso prosta poštne.

Stroj ga je zmečkal na smrt. V papirnici v Sladkem vrhu ob Muri je zagrabil stroj 48letnega delavca Franca Divjaka. Zlomilo mu je rebra in poškodovalo lobanjo. Prehudo poškodovani je izdahnul kmalu po prevozu v mariborsko bolnico.

Električni tok ubil fantka. Na zadnji Marijin praznik se je igral 8letni Alb. Plakoln, sin oskrbnika grofa Schönborna v Slivnici pri Mariboru, okrog elektromotorja. Zagrabil je za žico, ki je bila priključena k stroju, in električni tok je ubil fantka.

Požigalčeva roka na delu krog Spod. Polskave. Le par tednov je bil mir pred požigalcem v Spodnji Polskavi in po okolici. Na Vnebovzetje je spustila peklensko zlobna roka rdečega petelina v veliko gospodarsko poslopje župana Matije Kotnika v Spodnji Polskavi. Pogorela je obširna zgradba s poljskimi pridelki vred do tal. Škodo cenijo na 100.000 Din, ki pa daleč ni krita z zavarovalnino. — Dne 16. avgusta je bil ogenj podtaknjen gospodarskemu poslopiju, ki je bilo last Gmajnerja v Spodnjem Leskovcu. Poslopje je pogo-

relo do tal in z njim vred orodje, žito in seno. Škoda znaša 35.000 Din.

Ogenj je uničil gospodarsko poslopje in dve uti za slamo posestniku Janezu Štebihu v Sovjaku pri Sv. Urbanu pri Ptuj.

Dva požara v eni noči. V noči 13. avgusta je uničil ogenj gospodarsko poslopje posestnice Marije Bauman v Sp. Pleterju pri Sv. Lovrencu na Drav. polju. Škoda znaša 30.000 Din. V isti noči sta zgorela v Starošincih posestniku Jakobu Albrehtu kolarica in hlev.

Usodepoln udar strele. V Ivancih pri Bogojini v Prekmurju je uničil požar, povzročen po udaru strele, štirim posestnikom hiše z gospodarskimi poslopi. Krog 10. ure zvečer je urezala strela v hišo posestnika Franca Gomboca. Ker je bila hiša lesena in krita s slamo, okrog nje pa tudi polno slame, je mahoma bilo vse v plamenih, ki jih je veter zanašal na sosedna poslopja. In kmalu za prvo je začela goreti druga hiša, last posestnika Jerebica Jožefa. Tudi to poslopje je kmalu bilo vse v plamenih, ki so že načenjali tretje poslopje, last posestnika Štefana Győreka, in že tudi četrto, last posestnika Matije Vogrina. Bila je cela vas v resni nevarnosti.

Letalsko postajališče je bilo v Ljubljani slovesno blagoslovljeno in otvorjeno v nedeljo dne 20. avgusta.

Dve poslopji upepeljeni. Dne 16. avgusta je upepelil ogenj kmalu po 7. uri zjutraj dvoje poslopij, ki sta bili last Ivane Legatove v Lescah na Kranjskem. Komaj so oteli stanovanjsko hišo. Škoda znaša 150.000 Din.

Požar na Dolenjskem. V Bogniči vasi pri Trebelnem na Dolenjskem je pogorela na zadnji Marijin praznik posestniku Antonu Škrjancu hiša, kašča in vinska posoda s prešo.

Strela je ubila pri postelji stoječo dobro Dergančevo mater iz Dol. Kamenc pri Novem mestu. Otroka, ki sta bila z materjo v sobi, sta ostala nepoškodovana.

*

Goreči zemeljski plini.

Ako se peljemo iz Klausenburga (danes v Romuniji) v južno-vzhodni smeri v Kronstadt, zagledamo nekaj km pred mestecem Mediasch rdečkasto svetlikanje na nebu. Čim bolj se bližamo temu kraju, tem močnejši postaja svet. Pred nedavnim je začel tamkaj goreti vrelec zemeljskega plina. Pri vsem prizadevanju doslej ni uspelo, da bi bili pogasili ali udušili ogenj. Ako ostavimo vlak na neznatnem kolodvoru v Mediaschu, smo prepričani, da smo zašli na drugi svet. Čeravno je noč, odseva nebo rdeče-zlato. Nevzdržna vročina teži nad krajem.

Pogorišče je obdano krog in krog od straž. Opazovalec mora zatisniti skleleče oči, da ga sij požara popolnoma ne oslepi. Ako odpremo oči za trenutek, se nam nudi slika naravnega veličanstva. Iz zemlje gori proti nebu plamen, kakor bi hotel doseči višino zvezd.

Straža, ki pusti opazovalca dalje samo, ako se izkaže z legitimacijo, napravi še jedva utis človeka. Njegov obraz

in obleka sta ena plast saj. Ako se bližamo goreči luknji, je videti, kakor bi gledali pred seboj in udihavali tekoči ogenj.

Cela pokrajina je razsvetljena v noči kakor po dnevu. Stražarji v negorljivih azbestnih oblekah tekajo sem ter tja ter skušajo rešiti, kar se še sploh da oteti. Eden postane nezavesten, hitro ga odneso iz območja ognja. Pred nekaj dnevi sta postala skoraj žrtvi plamenov 2 ameriška častnikarja. Upala sta se preblizu in komaj ter komaj so ju še rešili.

Cela armada inženjerjev in pomožnega oboja iz cele Romunije je na delu. Čete vojaštva pomagajo. Nikdo ne more zagospodovati nad ognjem. Pritisk, pod katerim izpuhteva plin iz zemlje, postaja vedno močnejši, plamen stalno višji. V oddaljenosti pol km znaša vročina 70 stopinj. Drevesa, grmovja ter trava, vse kar je rastlo krog plinskega žrela, je izginilo vsled eksplozij. Daleč na okrog se trese zemlja. Vse je podminirano s plinskimi žilami. Delavci in kmetje v majhnih kočicah v okolici zabijejo v nočeh okna z deskami, da se jim odpočijejo oči vsaj za nekaj ur. Po dnevu opravljajo po možnosti svoja dela, ali pa se zbirajo v cerkvah, kjer goreče prosijo Stvarnika, da odvrne od njih strašno muko.

Nekoč je bil ravno zemeljski plin pod naseljem, ki mu je pripomogel v kratkem času do mesta in znamenitosti.

Ko so odkrili pred leti vrelec podzemeljskega plina, je prišla ameriška družba, ki je pričela izrabljati plin. Izvrtali so v zemljo luknje, napeljali cevi in zbirali plin v ogromne nabiralnike. Od tamkaj so napeljavali plin v oddaljena mesta in kraje. Pred dnevi je prišlo do podzemeljske eksplozije, ki je uničila na mah vse napeljave. V zemljo izvrtane luknje in cevi je pognalo v zrak in jih razneslo bogznaj kam. Od tedaj gori žrelo. Nikakor se ne da prerokovati, kedaj bo pojenjal plamen in dogorel plin. Ko se bo zgodilo to, bo postalo mestece Mediasch — naselbina beračev. Sedaj še romajo tisoči tja, da bi napasli svoje radovedne oči, po ugašenju bo vse pozabilo na pomilovanja vredne prebivalce.

Zakladi, ki se skrivajo in počivajo pod gozdovi in travniki v Romuniji, so obenem bogastvo in nesreča. Še danes je javnosti v živem spominu siloviti požar petrolejskih vrelcev v Moreni, ki je trajal dva in pol leta. Tudi tega požara ni pogasila človeška roka, ampak je kar na mah k kor čudežno prenehal.

*

Borba z ognjenikom.

Java (pod Indijo) je velik otok, ki je ena na ognjenikih najbolj bogata pokrajina na celem svetu. Otok šteje 40 milijonov prebivalcev, je zelo gosto naseljen in popolnoma odprt kulturi. Pač ga je Java dežela neprestanih nemirov; vedno pod pretnjo ognjeniških izbruhov. Kljub omenjenemu dejstvu ne najdemo niti v najbolj ogroženih delih neobdelane zemlje. Rodovitnost tal priganja človeka, da vedno več obdela, obseje ter stokratno žanje. In ves trud ter

rodovitnost uniči pogostoma človeku ena sama ura.

Ognjenik Kloet je pravi strah osrednje Jave. Na tem vulkanu preizkušajo sedaj hribotehnično umetnost. Eno dobro lastnost ima ognjenik izmed vseh njegovih tovarišev, da pričinja svoje uničevalno delovanje v rednih prestankih. Lahko je v naprej preračunati, kedaj ravno bo pričel z bruhanjem. Po opazovanjih in ugotovitvah se pojavlja njegova delavnost vsakih 14 let in sicer od sredine julija do sredi avgusta.

Odmore v bruhanju so uporabili zato, da so raziskali vzroke izbruhov. In ugotovili so, da se dogajajo bruhanja vedno tedaj, ako je prekoračila voda jezera v žrelu gotovo višino. Ta zaključek opazovanja so ponovno preizkusili po izbruhu leta 1919 in nato so se podali inženjerji na delo.

Ker je dvig vodne površine v jezeru ognjenika vzrok izbruhov, je bila s tem podana misel: poskusiti, odpeljati odvišno vodo in s tem bode odstranjen z vzrokom tudi učinek.

Vulkan Kloet pa je nasprotnik, ki se ne pusti ugnati zlepa v kozji rog. Hrib obstoji iz bazalta ter lave in obe tvarini se upirata z vsi bilo vrtnim strojem. Morali so napraviti celo vrsto predorov in bogznaj na kolikih mestih so izvrtali v goro dolge rove. Bilo bi preveč tvegano, ako bi se bili omejili na zgraditev samo dveh tunelov, katera bi pozneje združili v predoru, kajti enega ali drugega bi lahko zasul kak nepredviden dogodek, ali ga sicer napravil neuporabnega.

Delo inženjerjev tudi sicer ni bilo lahko. Materijal so morali od daleč dovažati. Niso imeli na razpolago tehnično šolanega delavstva in so morali pritegniti k delu domačine. Velikokrat se je pripetilo, da je moralo delo počivati, ker domačini-delavci niso mogli premagati praznovernega strahu in so enostavno pobegnili.

Zgradili so žično železnico, ki spaja vrh ognjenika z notrajnostjo, ker so morali napraviti rove v hrib istočasno od znotraj in od zunaj. Pri tem delu so zadeli tu in tam na vroče vrelce in zopet so morali delo prekiniti radi vročine, dokler niso izvrtali do ogroženih rovov z vrha navzdol velike luknje.

Preteklo je skoraj 14 let, kar so pričeli borbo z ognjenikom. Voda v notrajnosti jezera se je dvignila in preplavila rove, ki vodijo od znotraj na zunaj. Nadaljevali so še lahko delo po rovih, ki vodijo od zunaj na znotraj. Baš omenjeno pa ni bila nikaka ovira, ker so bila natančno znana mesta, na katerih se naj napravijo predori.

Sedaj so dela toliko napredovala, da so že zbrali in nagromadili na predorih mestih zadostne količine razstreliva. Razstrelbe se lahko lotijo vsak trenutek. Počakali bodo še tri tedne, da bo vse pripravljeno in potem se bodo podali na razstrelbe, ki naj napravijo zadnje predore med rovi od zunaj ter znotraj in po teh bo odtekala voda.

Štirinajstletni trud je ogromno delo, ki je požrlo velikanske svote. Izdani denar se bo sijajno obrestoval, če bo le dosežen cilj dela.

*

Slovenjgradec. Kmetijska podružnica za Slovenjgradec in okolico je priredila z dovoljenjem in podporo banske uprave kmetiškogospodinjski tečaj, kateri se je vršil od 1. 4. do 26. 6. v Smartnem pri Slovenjgradu pod spretnim vodstvom gospe Hel Kelharjeve in njene pomočnice gđc. Olge Milavec. Dne 25. 6. se je vršil zaključek z izpitom, pri katerem se je pokazalo, koliko dobrega in koristnega za gospodinjstvo so se dekleta v tem kratkem času naučile. Vsem (posebno pa g. Kacovi), ki ste pripomogli, da se je tečaj v najlepšem redu vršil, se zahvaljuje odbor. — (Opomba uredništva: Poslane slike ne moremo objaviti, ker bi klišé bil predrag in odtis preslab.)

Jarenina. »Slovenski gospodar« z dne 8. t. m. je prinesel poročilo o toči in neurju, katero je uničilo velik del Slovenskih goric, predvsem župnijo Sv. Jakob v Slov. goricah. Resnici na ljubo sporočam, da je strašno neurje uničilo razen že omenjene župnije Sv. Jakob tudi župnijo Jarenino in to v večjem obsegu nego v župniji Sv. Jakob. Docela so uničeni vinogradi in poljski pridelki v občinah: Vukovski dol, Jarenina in Pesniški dvor. Izvzete so bile le občine: Polička vas, kat. občina Vajgen in občina Kaniža. Najbolj žalostno je to, da so kraji, katere je vremenska nesreča dne 16. 8. lanskega leta docela uničila, letos ponovno najbolj prizadeti. Kmetje, ki so gospodarstvo docela uničili, z obupom gledajo v bodočnost. Saj niti hrane za zimo ne bo dovolj. Letošnjo spomlad smo morali kupiti semenski krompir in fižol, prihodnjo pomlad pa zopet. Kje naj vzamemo denar, ko nimamo ničesar prodati? Kje naj vzamemo denar za davke in kje za prehrano? Ako nam oblast ne priskoči na pomoč, potem res ne vemo, kaj in kako bo z nami. Živi ne moremo v zemljo.

Sv. Bolfank v Slov. goricah. Tokrat imamo mnogo žalostnih novic. V zadnjih dveh mesecih so odšli v večnost po svoje plačilo Janez Herman, posestnik iz Trnovske vasi, star komaj 36 let; potem Rudolf Ketiš, posestnik, gostilničar in mesar v Bišu, in Ivana Braček iz Trnovske vasi, stara 83 let, a so jo nesla še belooblečena dekleta, ker je do smrti po dolgem, lepem, vzornem življenju ohranila deviški venec. Naj v miru počivajo na bolfanskem mirovdvoru! — V soboto dne 12. avgusta zvečer pa je pridrvela velika nevihta s treskom in gromom čez naš kraj ter je bila usodnih posledic. Strela je namreč udarila pri Martinu Vračič v Bišu v zraven gospodarskega poslopja stoječo kopico slame, na kar je bilo vse skupaj in tudi stanovanjska hiša v silnem ognju. Pospeševal pa ga je še posebno močen veter tako, da se je rešila samo živina in nekaj malenkosti; vse drugo, zlasti pa vsi pridelki v zrnju, je postalo žrtev plamenov. Danes je od vsega samo kup pogorišča, kar daje zelo žalostno sliko. Zavarovalnina krije le deloma dejansko škodo. Sreča ta, da se je dal komaj dva meseca prej pregovoriti od domačega zastopnika k zavarovanju, ker prej ni imel nič. Umestno je tu ponovno poudarjati, ne dajte se pregovoriti tujim agentom, ampak zaupajte zavarovanja samo domačemu zastopniku! — Ravno teden dni prej, v nedeljo zvečer, pa je pogorelo pri Janezu Štebih v Sovjaku in sicer »gumno« s »parmami«. Zavarovalnina bo krila približno petino prave škode. Ubrnilo pa se je hleve in stanovanjsko

poslopje, ki stoji vsako za sebe. Domneva se, da je bil ogenj podtaknjen. — Ker se sedaj v tem času pri nas največ govori radi združitve občin, naglašamo na tem mestu ponovno in smo tako na vseh merodajnih mestih tudi že večkrat, da se bolfanska župnija ne pusti politično-upravno razkosati, ampak da ostane mo skupaj ena občina. Imamo cerkev, šolo, pošto, posojilnico, javno tehtnico, društva, najlepšo zvezo s Ptujem in z vso okolico. K priključitvi občine Biš k ptujskemu srezu govorijo geografske, prometne, gospodarske, kulturne in terenske razmere. Čeravno ne dosega tistega števila prebivalstva, kakor ga določa novi občinski zakon za velike občine, pač pa po davčni moči ne zaostajamo. Prenos upravnih in davčnih poslov iz Maribora ter sodnih in zemljeknjižnih od Sv. Lenarta v Ptuj in sicer samo za eno občino tudi ne bo tako težaven, kakor se slika. Ako so se pri razdelitvi države v banovine lahko kosali srezi, potem to ne bo tako veliko, ako se priključi ena in sicer cela občina k drugemu srezu. Ena volja in enoglasna želja vsega našega ljudstva tu je ta, da se nam da in pusti pri cerkvi in šolskem okolišu Sv. Bolfanka ena občina. Prosimo vse merodajne oblasti, da to voljo in želje ljudstva upoštevajo! Posebno ugodne prilike pa govorijo za občine Ločič, Svetinci, odnosno Destinci vzhodno od banovinske ceste, ter del Trnovskega vrha, ki sega v svojem spodnjem delu skoro pod kap bolfanskega župnišča k priključitvi k bolfanski občini. Naziv pa ji naj bo: Sv. Bolfank v Slov. goricah, ali pri Ptuju, in ne: Trnovska vas, kakor se je nekje predlagalo.

Ormož. S posebnim vlakom se bo dne 8. oktobra t. l. iz Ljubljane in iz okolice pripeljalo 700 do 800 izletnikov v dopoldanskih urah v Ormož. Po oddihu in potrebnem okrepčilu se bodo podali v skupinah preko znamenitih vinskih gričev Svetinje, Sv. Miklavž, Jeruzalem, Kog itd.

Št. Rupert na Dolenjskem. (Dolenjski požigalci na delu) Dne 12. avgusta je zapel plat zvona, ki je naznanjal velik požar. Zločinec je zažgal na Dobu graščinsko gospodarsko poslopje g. grofa Barbo iz Rakovnika. Žrtev požara so trije kozolci, ki so bili napolnjeni s slamo, senom, mlatilnimi in poljedelskimi stroji ter vozovi. Oljasti stroji in suha slama so bili vzrok, da je bil požar nepopisen. Velika nevarnost je pretila gradu samem, kateri je stal tik ognja. Škoda znaša okoli 150.000 D, katere zavarovalnina ne krije. Na pomoč je prihitelo osem brizgalk, od teh pet motork, katere so z vso silo delale, da so ohranile grad. — Ni pa to edin slučaj. V preteklem tednu je bilo v okolici osem požarov, katere ni povzročila nepredvidnost, ampak gotovi ljudje. — V času omenjenega velikega požara se je zgodil v šentrupertskih hribih krvav zločin. A. G. je zaradi par neljubih besed zasadila v prsa dolg nož gospej M. Z., kateri je prihitel njen mož na pomoč, na kar se je omenjena A. G. v nožem vrgla proti njemu. Mož je še pravočasno segel po samokres in je oddal pet strellov, katerim je s krvavim nožem v roki podlegla in obležala mrtva. Gospo M. Z. so prepeljali v bolnico, kjer se bori s smrtjo, njenega moža je orožništvo aretiralo in kmalu izpustilo.

*

Vroč led.

Vsak človek je že tako vajen, da združuje pojem — led z — mrzloto in radi tega se bo zdel tudi zgorajni nadpis na prvi pogled nekaj nemogočega. In ven-

dar je pravilen, ker je mogoče napraviti led, ki je tako vroč, da bi si človek prav pošteno opekel prste, ako bi ga vzel v roko.

Mrzlotna delavnica v Leidenu v Nemčiji je dokazala, kake čudne lastnosti pokažejo razne tvari, ako jih potisnemo pod mrz 273 stopinj pod ničlo. Zanimivi so tudi poskusi, ako se lotimo raznih stvari pod silnim pritiskom. Tozadevne poskuse je že napravil fizik in profesor dr. Bridgman na Havard vseučilišču. Omenjeni učenjak je pustil izvrtati v velik kos jekla valjasto luknjo in v to bat. Bat in luknja sta se krila za tisočinko milimetra. Kot merilo za pritisk je vzel atmosfero. Atmosfera je zračni pritisk, katerega povzroča vodni steber 760 mm v cevi, ki meri 1 mm v premeru. Z lahkoto je dosegel profesor Bridgman pritiske od 15—20.000 atmosfer in do te meje se dajo pritiski natančno izmeriti. Preko 20.000 se more pritisk le povprečno presoditi. Vendar je ugotovljeno, da so dosegli pritiske od 40.000 atmosfer. Koliko eksplozivne moči je v tako izrednem pritisku, lahko razvidimo iz dejstva, da presega tak pritisk 10—20krat eksplozivno silo največjega topa.

Pri velikem pritisku se stisnejo najmanjši okrog blodeči delci (molekili) plinov tako, da se spremenijo v tekočino, ne da bi bila potrebna ohladitev. Tekočine pa pod velikim pritiskom zmrznejo. Kakor je znano, zamrzne živo srebro pri 39 stopinjah pod ničlo. Pri umetno ustvarjenem pritisku od 12 tisoč atmosfer zmrzne živo srebro že pri 20 stop. Še bolj natanko je videti vpliv izrednega pritiska pri vodi. Voda pri 20.000 atmosfernem pritisku postane led pri 80 stopinjski vročini. Pri taki vročini voda na hribih pod navadnim zračnim pritiskom vre. Iz o vodi povedanega bo čitatelj razbral, kako lahko povzroči pod izrednim pritiskom doseženi led — opekline.

Živo srebro je n. pr. popolnoma izginilo pri pritisku 7000 atmosfer. Pri natančnejši preiskavi so videli, da je pritisk utisnil živo srebro v spodnjo jekleno ploščo. Enako se je zgodilo z vodikom pri pritisku 12.000 atmosfer.

Trda telesa so postala pod izrednim pritiskom prevodna za električni tok, dasiravno pod navadnim pritiskom niso bila.

Bel, elastični gumi se je pod velikim pritiskom spremenil v nekaj kamen, žveplo v granitu podobno tvar. Proti vsemu pričakovanju je zdržalo steklo izredno visoke pritiske brez vsake vidne spremembe. Ako so pustili kose stekla, ki so bili izpostavljeni velikemu pritisku — navadnemu, so se spremenili po par dneh, dostikrat še le po tednih, v — prah.

Poskusi z najnižjo temperaturo in z najvišjimi pritiski so še le v razvoju, a bodo s časom odkrili človeštvu še marsikaj povsem novega.

*

Česar ne bo človek nikoli dosegel.

Sedajni človek, ki prejema skoro dnevno dokaze, kako preganja ena iznajd-

ba drugo, kako izpodriva ena izboljšava drugo, sploh ne pripušča izraza »nemogoče«. Za njega je samo še vprašanje časa, dokler ne doseže tega, česar še danes ni. Pri pogledu na današnje iznajdbe se radi sklicujemo na minule dobe, v katerih je bilo marsikaj nemogoče, kar je postalo danes mogoče. Treba samo pomisliti na prve poskuse z železnico in zračno ladjo. Baš kar povedano se seve glasi povsem prepričujoče. Pri vsem ogromnem, kar je človek že dosegel, je vendar dobro, ako se spomnimo onih zaprek ter ovir, katerih ne bo mogoče nikoli premagati. Je zanimivo opazovati take pojave, ki bodo za človeka za vso večnost nemogoči, ne oziraje se na to, kar vse še bo človek v bodočnosti na novo znašel ali zboljšal.

Da si bomo na jasnem, je treba najprej pribiti razliko med »nemogočim« in kar se »najbrž« ne bo zgodilo. Ta dva pojma se tolikokrat zamenjata. Vožnje na mesec najbrž nikoli ne bo, po naših pojmih pa ni izključena ali nemogoča. Nemogoč je in bo obisk solnca zaradi strašne vročine, kateri bi ne moglo kljubovati nobeno zemeljsko bitje.

Večkrat slišimo o poskusih z raketa-mi. Vsak raketni poskus je za dnevno časopisje povod, da razgrinja pred razvednim človeštvom več ali manj drzne načrte za bodočnost. Pred kratkemu je bilo čitati v listih, da ni več daleč trenutek, ko bo mogoče poslati brzopošiljke s pomočjo rakete iz Berlina v Njujork v petih minutah. Zakaj ne, bo vprašal čitatelj? Zgorajna trditev se ne zdi na prvi pogled tolikanj drzna in vendar vsebuje nekaj, kar bo za večno nemogoče. Naj odkrijejo znanstveniki, naj iznajdejo nove pogonske sile, o katerih nimamo danes niti pojma, ali stvari, ki bodo napram sedajnim igračem; nikoli ne bo prifrčala raketa v 5 minutah iz Berlina v Njujork. V najboljšem slučaju bi rabila za polet na omenjeno razdaljo 15 minut, ali pa bi sploh nikdar ne dosegla cilja. In zakaj ne? Nam vsem je znana privlačna sila zemlje. Te moči se ne more otresti nobeno telo na zemlji, v vodi ali v zraku. Privlačnost zemlje in hitrost telesa sta med seboj v gotovi zvezi. Ako bi prekoračila brzina gotove meje, potem bi bila premagana privlačnost zemlje. Največja brzina, do katere bi se lahko povzpelo zemeljsko telo, bi bila 8 km na sekundo. Ako obrnemo to hitrost na vzgled z raketo, bi to pomenilo, da bi bilo treba za razdaljo Berlin—Njujork (7200 km) 15 minut. Prelet te razdalje v petih minutah bi pomenil brzino 24 km na sekundo, kar pa je in bo nemogoče. Vzemimo, da bi uspelo, se povzpeli do hitrosti nad 8 km na sekundo, potem bi bilo tako leteče telo rešeno zemeljske privlačnosti, ne bi sledilo pri poletu več krivulji zemlje, ampak bi sfrčalo ven v svetovni prostor in bi zatoniло nekje v neskončnosti. Nikoli pa bi ne moglo s tako brzino leteče telo bodisi tudi raketa, doseči pri izstrelu mu namenjenega cilja.

Že kuharica doseže pri kuhanju vročino 100 stopinj C in še več. Kovač in ključavničar prideta pri razbelenju že-

leza ter jekla do 1000 stopinj C in preko. Plavži poznajo vročine več tisoč stopinj C. V nikaki primeri z vročino ni mraz. Temperature 100 stopinj C pod ničlo so že nekaj posebnega in se je mogoče dokopati do njih v prostorih za poskuse. Vsak še nižji temperaturni padec zadene na težko premagljive težkoče. Najnižja ohladitev znaša okrog 272 stopinj C. Pri 273 stopinjah pod ničlo, torej še eno stopinjo nižje nego 272, leži takozvana absolutna ničla, temperatura, ki vlada izven naše zemlje nekje v neskončnosti. In sedaj pride presenečenje: Nikoli ne bo mogoče doseči temperature pod 273 stopinj C. Misel, da vsi bodoči rodovi ne bodo dosegli nižje temperature nego 273, se zdi nepoučenemu neverjetna. Vendar je to dejstvo, ki se ne da omajati. Da dokažemo našo smelo trditev, si moramo biti na jasnem o pojmih »toplota« in »mraz«. Toplota ni ničesar drugega kakor premikanje. Kar velja za človeka, da se ogreje s pregibanjem, je veljavno tudi za druga telesa do najmanjših drobcev stvari, ki se imenujejo molekili in elektroni. Čim bolj se ti najmanjši deli telesa gibljejo, tem toplejše je telo. Nasprotno: Čim slabše je gibanje, tem bolj občutimo mraz. Pri 273 stopinjah pod ničlo je vsako gibanje izključeno in s tem je ugasnjena vsaka iskrica toplote, stvar postane mrtva. Več pa ni mogoče, ko popolnoma mirovati, nič storiti, več tudi stvar ne more in iz tega sledi dejstvo, da so nižje temperature kot 273 stopinj C za vso večnost izključene.

*

Prestolnica prastarega svetovnega kraljestva.

Minulo je 85 let, odkar je odkril angleški starinoslovec Henry Austen Layard v dolini srednjeazijske reke Tigris kraj, kjer je stalo nekoč mesto Ninive. Ninive je bilo glavno mesto Asirije, enega najstarejših svetovnih kraljestev.

Layard je imel težavna leta za seboj. Na svojih raziskovanjih je prišel v kraje, v katere se pred njim ni upal noben Evropejec. Obolen je na mrzlici, ni imel dovolj denarja, povrh so ga še napadli domačini ter ga izropali. Samo v srajci je pribežal v Babilon. Razni turški pašer so mu metali vsa mogoča polena pod noge. Slednjič pa je le dosegel cilj vsega svojega stremljenja.

Odkril je stari Nimrud in izkopal je tamkaj orjaške kipe levov s človeškimi glavami, kipe bogov, kraljev in bajnih živali. Našel je kraljeve palače s krasnimi dvoranami in tisočnimi glinastimi tablicami, ki so pripovedovale v klinopisu o tedanjih velikih dogodkih ter znamenitih činih kraljev. Ko so z nepopisnimi težkočami razvozljali klinopis, se je pokazalo, da se ti napisi in beležke povsem ujemajo z opisi sv. pisma starega zakona o vojnih pohodih Asircev in Babiloncev, ravno tako tudi s poročili staro-grškega zgodovinarja Herodota.

Deloma so prenesli te tablice na hrbtih kamel v rajbližja pristanišča in od

tam so jih prepečljali v London ali v Paris, ker se je udeleževal izkopavanje tudi Francoz Botta. Največje kipe so morali pustiti na mestih najdbe. Napise pa, ki so bili ob stenah, je posnel Layard. Domači delavci so se čudili izkopavanju. Ni jim šlo v glavo, kako vrednost bi naj imele popisane črepinje.

V bližini starodavnega mesta Ninive je zadel Anglež na skalnato steno, ki je danes znana pod imenom: »Daritvena tabla asirskega kralja«. Dognal je, da gre pri tem odkritju za asirskega kralja Sanheriba ali Senaheriba, ki se omenja v starozakonskem sv. pismu. Sanherib je napadel Judejo in se polastil enega mesta za drugim. Judovski kralj se je prestrašil vpada in je poslal asirskemu kralju bogata darila. Ta je sicer sprejel zlato, a je kljub temu nadaljeval zmagoviti pohod. Slednjič je bila njegova vojska napadena od bolezni, ki je pokončala 185.000 vojakov. Sanherib je moral nehati z nadaljnim prodiranjem in se vrniti.

Kralj Sanherib pripoveduje sam na od Angleža odkriti tabli takole: »Zgodilo se je, da se judovski kralj Ecekija ni pokoril mojemu povelju. Osvojil sem 46 njegovih utrjenih mest in prebivalce sem odvedel v sužnost. Njega sem pa obkolil v njegovem kraljevem gradu v Jeruzalemu, kakor ptiča v kletki, in napravil sem proti njemu nasipe. Njega in njegovega naroda se je oprijel grozen strah, ki ga je prisilil, da mi je plačal 30 talentov zlata in 800 talentov srebra.« Sanherib slika svoj pohod v tem smislu, kakor bi bil on opustil oblego, ker je prejel vojno odškodnino. V resnici je dobil denar že pred obleganjem in je zbežal v domovino, ko je izbruhnila v njegovem taboru strašna kužna bolezen.

Asirski kralj Sanharib je bil upodobljen na navpični steni. Videti je še danes, kako daruje bogovom. Obdan je od spremljevalcev, dva duhovnika sprejemata njegova darila. Vsaka od 4 podob je visoka 8 m. Za kamnoseka je bila težavna naloga, podobe usekati v živo in navpično skalo.

Poznejši raziskovalci so nadaljevali Angleževo ter Francozovo delo in še odkrili več drugih znamenitosti. Asirska kultura je bila bistveno različna od grške ter rimske. Posebno važna je razlika med najdeninami v Asiriji in v Egiptu, kar se tiče istočasne starodavne dobe. V Egiptu najdene podobe in kipi nam vedno predstavljajo faraona in njegov dvor do zadnjega delavca tako, da si lahko ustvarimo iz teh natančno sliko o tedajnem življenju med Egipčani. Asirske izkopine se tičejo samo vladarjev in njihovih činov, vojsk in vojaštva. Stari asirski in babilonski kraljestvi sta bili izključno vojaški državi. Njune armade so se podile skoro po polovici tedaj znanega sveta, dokler se nista sami med seboj uničili in se pogreznili v razvaline, katere je pokral puščavski pesek. Še le tisočletja po pozabljenju asirske in babilonske kulture so jo zopet odkopali in jo še odkrivajo — danes.